

Tuumaenergia töörühma kohtumine

Veebikohtumine

9. märts 2022

Juhataja: Meelis Münt

Protokollija: Marily Jaska

Võtsid osa:

Meelis Münt – Keskkonnaministeerium, kantsler

Antti Tooming – Keskkonnaministeerium, asekanter

Heidi Koger – Keskkonnaministeerium, välisõhu ja kiirgusosakonna juhataja

Reelika Runnel – Keskkonnaministeerium, kantsleri nõunik

Marily Jaska – Keskkonnaministeerium, välisõhu ja kiirgusosakonna nõunik

Ilmar Puskar – Keskkonnaamet, kliima- ja kiirgusosakonna juhataja

Renno Veinthal – Haridus- ja teadusministeerium, teaduse, arenduse, kõrg- ja kutsehariduspoliitika asekanter

Heddi Lutterus – Justiitsministeerium, õiguspoliitika asekanter

Kaja Tael – Välisministeerium, kliima- ja energiapolitiika erivolitustega diplomaatiline esindaja

Jaanus Uiga – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, energeetikaosakonna juhataja

Marko Põld – Siseministeerium, pääste- ja ohutuspoliitika osakonna nõunik

Katri-Liis Ennok – Rahandusministeerium, planeeringute osakonna juhataja

Triin Reisner – Riigikantselei, strateegiabüroo nõunik

Päevakord:

1. Tervitussõnad ja päevakava tutvustus – Keskkonnaministeerium
2. Ülevaade Ukraina tuumarajatiste olukorrast – Teet Koitjärv, Keskkonnaamet
3. Ettekanne Emor AS-ilt tuumaenergia meelsusuuringu tulemustest
4. Ülevaade riigile tuumajaama ehitamisega kaasnevatest kohustustest, era- ja avaliku sektori koostöövõimalustest tuumajaama ehitamisel – Keskkonnaministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
5. Muud teemad: memorandum „Tuumaenergia kasutuselevõtmise analüüsi kiirendamise võimalused“ hetkeseis, 28.02 USA FIRST koolituste algus, ülevaade toimunud tuumaenergiaalase koostöö kohtumistest, IAEA-st INIR missiooni tellimine, inimressursside arendamise alltöörühma loomine.
6. Arutelu ja edasised sammud

Ülevaade Ukraina tuumarajatiste olukorrast

Keskkonnaameti kliima- ja kiirgusosakonna kriisihalduse nõunik Teet Koitjärv andis ülevaate Ukraina sündmustest ja tuumarajatiste olukorrast. Keskkonnaametis toimub pidev olukorra jälgimine, mh ametkondlik suhtlus Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuriga (IAEA), meedia

ja sündmuste monitooring, avalike pressiteadete esitamine (fookuses on olnud eelkõige Tšornobõl ja joodiprofülakтика) ning ametkondade päringutele vastamine. Kiirgustaseme tõusu Ukrainas tervikuna ning ühelgi objektil (s.t Tšornobõli kompleksis, Zaporizžja AEJ-s, Harkivi ja Kiievi radioaktiivsete jäätmete hoidlas ega teadus- ja meditsiinasutustes) täheldatud pole. Eestile Ukrainas toimunud sündmustest tulenevat vahetut kiirgusohu pole ning Keskkonnaamet jälgib jätkuvalt kiirgus- ja tuumaohutuslikku olukorda Ukrainas.

Ettekanne Emor AS-ilt tuumaenergia meelsusuuringu tulemustest

Uuringu „Tuumaenergia valdkonna teadlikkus ning valmisolek selle kasutuselevõtuks Eestis“ veebiküsitlus toimus ajavahemikul 10.-16.02.2022. Uuringu üldkogumi moodustasid Eesti alalised elanikud vanuses 15-74 ning uuringu valim on Eesti elanikkonnale proportsionaalne soo, rahvuse, vanuse ning elukoha lõikes (s.t tegemist on esindusliku uuringuga). Uuringu eesmärgiks oli anda ülevaade erinevate elanikegruppide teadlikkusest tuumaenergia valdkonnas, nende ootustest ja hirmudest ning peamistest valdkonda puudutavatest infoallikatest.

Uuringus kaardistati:

- Erinevate elektrienergia tootmise viiside tajutud potentsiaal ning inimeste hoiakuline eelistus põlevkivi asendajana;
- Üldine hoiak tuumaenergia kasutuselevõtu suhtes;
- Hinnang enda teadlikkusele tuumaenergiast;
- Tuumaenergia kasutuselevõtuga seotud hirmud ja ootused;
- Valdkonda puudutav infovajadus ning eelistatud infoallikaid.

Põhijäreldustena tõi uuringu läbiviija välja, et energialiikidest kõige potentsiaalsemaks peavad Eesti elanikud tuuleenergiat, tuumaenergia ning päikeseenergia järgnevad võrdselt mõnevõrra madalamal tasemel. Parima ilmastikust sõltumatu alternatiivina põlevkivile nähakse üsna kindlalt tuumaenergiat, samuti nõustuti enim väitega, et see tagab riigile sõltumatus ja energiajulgeoleku. Suurimaks tuumaenergiaga seotud hirmuks on radioaktiivsete jäätmete käitlemisega kaasnev potentsiaalne keskkonnaoht ning selles valdkonnas tunnetatakse ka suurimat infovajadust. Infoallikana eelistatakse tuumaenergia valdkonda puudutavalt televisiooni ja raadiot ning temaatilisi veebilehti. Keskkonnaministeerium avalikustab uuringu tulemused veebilehel ning tulemusi arvestatakse kommunikatsioonistrateegia planeerimisel.

Ülevaade riigile tuumajaama ehitamisega kaasnevatest kohustustest, era- ja avaliku sektori koostöövõimalustest tuumajaama ehitamisel

Reelika Runnel andis ülevaate tuumajaama ehitamisega kaasnevatest kohustustest ning era- ja avaliku sektori koostöövõimalustest. Riiklike kohustustena võib eelkõige välja tuua tuumaregulaatori loomise, pädevuste arendamise ning riikliku õigusliku raamistiku loomise kooskõlas rahvusvaheliste nõuete ja õigusega. Riigi ülesandeks on pädeva asutuse ehk nn tuumaregulaatori loomine, kes hakkaks tegelema tuumaohutusega seotud lubade menetlemisega ning järelevalve korraldamisega. Kaaluda tuleks kas see asutus võiks olla praeguse Keskkonnaameti baasil või eraldi asutus. Personalivajadusena tuleks arvestada kuni 30 kõrgharidusega spetsialistiga. Lisaks tuumaregulaatori pädevuste arendamisele tuleb rõhku pöörata kogu avalikule sektorile (s.t ministeeriumid, päästjad, julgeolekuteenistused, meditsiinipersonal, rad. jäätmete käitleja jt.) ning koostöös ülikoolide ja kutsekoolidega (mh rahvusvaheliste koostöökokkulepete raames) arendada ja luua laiemaid koolitusvõimalusi. Reelika Runnel rõhutas, et õigusliku raamistiku, rahvusvaheliste kohustuste ja tuumaohutuse tagamise taristu väljaarendamise osas ei mängi rolli, kas tuumajaama arendajaks on riik või eraarendaja s.t need on igal juhul riiklikud kohustused. Hetkel maailmas töötavatest tuumaelektri jaamadest on enamik rahastatud valitsuse poolt – kas otse omakapitali või laenu kaudu. Erakapitalil põhineva rahastuse puhul on tegemist enamasti suurte

kommunaalettevõtetega, kes korraldavad rahastuse omakapitali ja laenu kaudu ning võtavad kogu projektiga seotud riskid enda kanda. Teatud juhtudel võivad investorite rühmad otsustada projekti rahastada koostöös. Tegemist on n.ö Mankala mudeliga, kus energiatootjad kuuluvad mitmele ettevõttele, kes kannavad omakapitali finantseerimise kaudu ühiselt jaama ehitamise ja käitamise kulud. Lisaks on võimaluseks valitsustevaheline rahastamine ja ekspordikrediidi agentuurid (ECA). Väikeste moodulreaktorite (SMR) arendamise osas on mitmed rahvusvahelised eksperdid ja IAEA esindajad pidanud mõistlikuks avaliku- ja erasektori koostööd või täielikult erakapitalil põhinevat ehitusprojekti rahastamist koos riiklike garantiidega. Eesti jaoks sobivate lahenduste ja võimaluste väljapakumiseks võib vaadata teiste riikide (nt Tšehhi, Poola) planeeritavaid rahastusskeeme ja üldist praktikat ning VV-le teha juba konkreetsemad ettepanekud.

Muud teemad:

- Memorandum „Tuumaenergia kasutuselevõtmise analüüsi kiirendamise võimalused“ on Riigikantseleisse esitatud. Tõenäoliselt jõuab see arutlusele aprilli alguses.
- USA FIRST koolitustega alustati 28.02.2022. Tegemist on virtuaalsete moodulitega, mida saab spetsiaalses koolituskeskkonnas läbida ning tulemas on ka *online* sessioonid.
- 03.03.2022 toimus Keskkonnaameti ja Keskkonnaministeeriumi osalusel kohtumine IAEA-ga INIR missiooni tellimise ja selle rahastamise võimaluste osas. IAEA selgitas, et neil on võimekus läbi viia 5-6 missiooni aastas ning missioon saaks toimuda ca aasta pärast tellimist. Seega oli soovitus ametlik tellimiskiri välja saata nii pea kui võimalik. Tegemist on ca kümne päevase missiooniga, see kui kaua läheb kohapeal aega, sõltub suuresti sellest kui hästi on dokumendid, sh enesehinnang (*self evaluation*) ette valmistatud. Lõpparuanne vormistatakse IAEA poolt 2-3 kuu jooksul pärast missiooni läbiviimist. Enesehinnangu läbiviimiseks on olemas näidis, mis saadetakse, et saaksime nii lõpparuannet kui enesehinnangut teha paralleelselt.
- Inimressursside arendamise alltöörühma ei ole hetkel veel loodud ning antud teemalist kohtumist ei ole toimunud. Töörühma loomine ning erinevate asutuste kaasatuse vajadus sõltub sellest, kas leitakse võimalus lisarahastuseks või ei. Lisarahastuse olemasolul saab töö sisse tellida, vaja on koostada ainult lähteülesanne ning eraldi töörühma formuleerimine lähteülesande koostamiseks ei ole vajalik. Töörühm tuleb luua kindlasti siis, kui lisaressurssi ei ole ning alltöörühm peab analüüsi ise koostama. Seega tuleb alltöörühma loomisel lähtuda vajadusest ning otsus tehakse pärast memorandumi tutvustamist valitsuskabinetis.

Edasised sammud ja kokkulepped

1. KeM saadab INIR missiooni tellimise kirja IAEA-le.
2. Töörühma liikmed tutvuvad ülevaatega tuumajaama ehitamisega kaasnevatest kohustustest ning era- ja avaliku sektori koostöövõimalustest. Ettepanekuid, milline võiks olla Eestile sobivaim lahendus regulaatori loomiseks, arutatakse järgmisel töörühma kohtumisel.
3. Järgmine töörühma kohtumine toimub planeeritult aprilli alguses.

(allkirjastatud digitaalselt)
Meelis Münt
Koosoleku juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Marily Jaska
Protokollija